

DE VADER DES VADERLANDS

DOOR Q. A. DE RIDDER

WAT ONS ALTIJD WEER OPNIEUW treft, als we de lotgevallen van onzen Vader des Vaderlands lezen, is de schoone groei van dit heldenleven. Ja waarlijk, heldenleven, we schrijven het maar niet gedachteloos neer, ook al geven we toe, dat er geen reden schijnt te zijn, in hem een groot veldheer te zien, die machtige overwinningen behaalde. Maar toch, al is Egmond, zijn veeljarige vriend en medewerker, zijn meerdere op het oorlogsveld geweest, zoodat hij een tijdlang de lieveling des volks werd als de held van St. Quentin en Grevelingen, we aarzelen geen oogenblik den Prins een held te noemen, die van de schouderen en opwaarts een hoofd grooter was dan al het volk.

Een held, maar dan allereerst een geestelijk held. En nu is het zoo schoon den groei van dit heldenleven na te gaan in de geschiedenis van onzen worstelstrijd, waarmede hij zich vereenzelvigd heeft, zoodat de strijd voor de vrijheid der Nederlanden zijn strijd werd, waarvoor hij alles heeft veïl gehad: zijn rijkdommen en zijn leven, ja ook dat van zijn broeders en van zoovele vrienden, die vóór hem vielen in den strijd...

De tafereelen voor een boeiende beschrijving, ze zijn er te over en zonder de toevlucht te nemen tot de fantasie, zou er uit die tafereelen een waarlijk grootsch kunstwerk op te bouwen zijn, dat de wereld zou kunnen slaan met bewondering. Het eene tafereel zou al schooner dan het andere zijn en waar zouden we moeten beginnen! Met 's Prinsen jeugd, op den heiligen Dillenburg, onder de liefdevolle bescherming zijner moeder, de vrome Juliana? Als daar de boodschappers komen, om te zeggen, hoe hij ineens van eenvoudig gravenkind de erfgenaam geworden is van een prachtig prinsdom en daardoor tevens de aangewezen om onder de bijzondere hoede des keizers te staan? Dat zou zeker een waardig tafereel zijn ter opening van de aangrijpende schilderijen-reeks uit dit heldenleven. Treffend zou het zeker ook zijn hem in zijn jonge glorie te laten zien, als de keizer leunt op zijn arm bij het afstand doen als soeverein. Maar dat alles moge onderdeel uitmaken van een schoone geschiedenis, zijn geschiedenis komt niet door schitterende momenten tot stand, want eerst als hij een berooide, een zwerver, een balling is, gaat dit leven groot worden. Neen, liever dan dit alles zouden we hem schetsen in zijn aankomst op den vaderlijken burg, als hij al zijn waardigheden opgegeven heeft, omdat hij het niet aanzien kan, dat een arm volk wordt uitgemoord, omdat het niet Róómsch gelooven kan. Dan zit er al iets in hem van den Willem, dien we liefhebben, dan zien we een arm man, die nergens heul en hulp meer ziet dan... Neen, hij is ook dan nog niet zoover, dat hij beseft, dat hij God alléén noodig heeft, maar hij is op weg, dit te gaan begrijpen. Van allen verlaten is hij, zelfs van zijn vrouw, die dezen groote-van-geest niet waardig is. En zóó, ellendig en berooid, komt hij aan in het ouderlijke huis, hij, de vriend van een reeds lang gestorven keizer, nu verguisd en vervolgd door diens zoon...

En zoo zouden we kunnen doorgaan met tafereel na tafereel op te roepen voor onzen geest en het een zou al dieper doordringen in onze ziel dan het ander. Want dan wordt alles zoo tragisch, maar, met het geestesoog gezien, ook zoo schoon. In de stilte van den Dillenburg ontwaakt in den vroeger genotziken vorst, die bij het aangaan van zijn tweede huwelijk

nog, wuft van toon, geschertst had, dat hij zijn jonge vrouw wel de gaillarde zou leeren dansen en met haar een in die dagen bekend liefdesverhaal zou lezen, de begeerte om Gods vertroosting te leeren kennen, en dan zien we het zaad, dat eenmaal een vrome moeder in de dagen der vroege jeugd in dat hart heeft gezaaid, opschieten, welig en veelbelovend... Voor den vorst, die nog weinige jaren geleden al wat godsdienst was, vereenzelvigde met... melancholie, was er een ander leven open gegaan en het was God Zelf, die hem dat leven binnenleidde.

Een aantrekkelijk leven? Och, als Willem van Oranje toen in de toekomst had kunnen zien, in een van die stille uren, die de Dillenburg en het oude familielevens hem bereidden, dan zou hij misschien ontzet den Bijbel hebben weggeschoven bij zooveel tragiek. Maar het heerlijke in zijn leven is voor ons, het nageslacht van hen, die hij in Gods kracht vrijgemaakt heeft, dat hij nooit eraan gedacht heeft, dat leven van zich te schuiven als een lastig ding, maar dat hij integendeel getrouw gebleven is aan zijn grootsche roeping. En dan volgen al die andere tafereelen elkaar in bonte wisseling op: we zien hem, terwijl hij zijn goud en zilver verkoopt voor het volk, dat hij liefheeft en dat hij wil helpen, ook al schijnt het niet altijd te beseffen, hoe groote belangen er op het spel staan. We zien hem in de donkerste jaren, nu eens hier, dan weer daar, met zijn saamgeraapte huurlingen optrekken tegen de legers van Alva. We zien hem temidden van enkele getrouwen in het ondergelopen land, want liever dan het den Spanjaard te geven geeft men het over aan het verderf der wateren. We zien hem in de kerk van Delft, als hij, luisterend naar de preek, plots een bode naast zich ziet, een bode uit het benarde Leiden, die hem de mare komt brengen van het ontzet, en we ontroeren mede bij zijn ontroering. We zien hem in de steden, die bevrijd en in de steden, die vrij gebleven zijn, en overal ontwaren we, hoe een dankbare bevolking hem tegenjubelt, maar ook staan we naast hem, als een ontzinde schare, dol van onverstand, hem voor verrader scheldt en die strakke mond zich pijnlijk samenperst, maar geen verwijt laat hooren. En zoo zouden we kunnen doorgaan. En toch: kénnen we hem dan? Kénnen we daarmede dit heldenleven?

Neen, laat ons eerlijk zijn, dit heldenleven zal nooit worden gekend, tenminste niet ten volle. Het is zoo ontzettend eenzaam geweest en als deze man zijn God niet had gehad, zou hij wellicht zijn ondergegaan in de melancholie die hij, jong zijnde, zoo verafschuwde. Want het was de eenzaamheid van een onbegrepen man.

Aanvankelijk was het Willem zelf wellicht niet duidelijk, dat hij Gods werk deed. Als gijzelaar bij den Franschen koning was hij, ongewild, achter een verschrikkelijk geheim gekomen, en van dat oogenblik af stond het bij hem vast, dat hij alles zou doen wat in zijn vermogen was, om een arm volk te beschermen. Opgevoed in de milde omgeving van een Luthersch gezin, dat zijn vrienden had behouden onder de Roomschen, was hij van huis uit een man, die ieder zijn geloof gunde. Alleen zelf had hij nog slechts uiterlijk deel aan het Roomsche geloof, en de pretlievendheid van een wuft hof strekte er niet toe, om dezen jongen vorst, die ijdel en eerzuchtig was door enkel voorspoed en gunst-van-zijn-heer, er toe te brengen zich ernstig met geloofszaken in te laten. Maar wél had hij in zijn hart eerbied voor al die lieden, die de vuren trotseerden van den beul, en onwillekeurig moet hij ze vergeleken hebben met zijn geliefde moeder, wier vroomheid als

de hunne was. Hij was een zachtmoedig man, vriendelijk van aard en meelijdend en de trekjes zijn er met menigte, waarmede wij dit alles zouden kunnen schetsen. Maar godsdienst was toch voor hem in het diepst van zijn wezen nog maar . . . melancholie.

Maar zijn rechtsbewustzijn verzette zich tegen terechtstelling van lieden, die vrij wilden zijn in hun geloof, en toen hij nu hoorde, dat de Spaansche en Fransche heerschers eenmaal, bij gunstige gelegenheid, de ketters in hun landen zouden uitroeien, ontwaakte dat rechtsbesef zóó vurig, dat hij ineens klaar en duidelijk wist, dat hij voor zich daar nimmer aan zou mede doen. Ook al was hij dan Rooms-katholiek.

Zoo is in dit hart de vonk uitgeslagen, die de brand worden zou, waarin een volkseeneid zou worden gesmeed. De staatsman had nog slechts alleen het woord, de man, die uit rechtsbesef vocht voor de vrijheden van een volk. Zelf had hij nog geen deel aan die wondere, onbegrijpelijke kracht, die deze menschen zingend naar den brandstapel deed gaan; hij had er nog slechts eerbied voor, maar zijn koninklijke meester eischte juist van hem verachting voor die lieden. Hij koos partij, maar nog niet ten volle.

En nu is het schoone in dit heldenleven — en het is schoon, omdat het Gods werk is — dat, naarmate de zwaarte der taak groeit, het geestelijk leven toeneemt in kracht. De aarzelende strijder, eerst nog een diplomaat, die wel zoo vriendelijk wil zijn, zich het lot van arme lieden aan te trekken, wordt langzamerhand hunner een, en al wordt hij nooit een geloofsijveraar in den zin van andere Calvinisten rondom hem, hij leeft toch hun diepste belijden met hen mee. En dan ontstaan die geloofswoorden, die nu nog lichten in den nacht van een geesteloozen tijd en die hem doen kennen als een geloofsheld, die alles op zijn God heeft gezet en op niemand anders, ook al gebruikt hij het middel der politiek, dat hij immers zoo goed beheerscht, als een trouw dienaar naar de mate van zijn inzicht in zijn plichten. Dan lezen wij, als een radelooze hem vraagt, met welken potentaat hij toch meent een verbond te kunnen sluiten, dat hij met den Potentat der potentaten zulk een vast verbond heeft gemaakt, dat hij er vastelijk op vertrouwt, dat hij door diens geweldige hand ten laatste nog zal worden ontzet . . .

Schoone belijdenis in een der hachelijkste uren. Wat had deze teleurgestelde, die alles opgaf: een gemakkelijk en rijk leven, schoone aardsche goederen en persoonlijke rust, zijn broeders en zijn vrienden, wat had hij nog te wachten van het leven! Niets immers dan ellende en vervolging, want het lot van dit arme volk scheen beslist. En toch, hij bleef pal staan, want hij had een vast verbond gemaakt, hij, de eertijds om zijn genotzucht niet steeds door ieder gewaardeerde. En hij blééf pal staan, tot aan den dood en evenals eenmaal Mozes heeft hij slechts het beloofde land der uitredding als met zijn geestesoog mogen zien; zelf betreden heeft hij dat land nimmer. Maar tot zijn laatste oogenblik bleef hij bidden voor dat volk. Getroffen door den kogel van den moordenaar was zijn stervenszucht een bede voor zijn arme ziel en voor dit arme volk.

Ja waarlijk, een heldenleven. Want is het ware heldenleven niet één durende offerande aan een hoogste ideaal! En hooger ideaal dan Willem van Oranje bezat, kan geen sterveling ooit hebben: de strijd voor de vrijheid van een volk om God naar de inspraak van zijn geweten te dienen . . .

Eeren wij dit heldenleven en zeggen we God er

dank voor, dat hij het onzen vaderen schonk. Zoolang wij als volk van Nederland dáartoe bereid blijven, zal het welgaan met dat volk, zelfs al kwamen er weer dagen als in Vader Willems tijd. Want het kan immers een volk welgaan in de diepste vernederingen. Het gaat een volk wèl, als het zijn God blijft liefhebben en Hem met al zijn krachten dient.

WILLEM VAN ORANJE

Hij was een held met Goddelijke gaven;
trotseerde moedig fellen spot en hoon;
hij koerste 't scheepje naar de vrijheidshaven,
al werd de banvloek, ja de dood zijn loon.

Hij zocht zich niet met eer en roem te laven,
begeerde voor zich niet den vorstentroon;
hij heeft het recht der zwakken willen *54* haven.
Aan hem de hulde van een gloriekroon!

Hij was gerust in 't bernen van gevaren,
vertrouwde op den grooten God alleen,
hoe 's levensgang in alles tegen scheen.

En bij 't verglijden van der eeuwen jaren
zien wij ontroerd naar Vader Willem heen;
— God — Neerland en Oranje *blijve één!* —

H. W. AALDERS

Naar een foto van Axel Fors

Lit het rijk der natuur.